

Z I D O V

GLASILO ZA PITANJA ZIDOVSTVA

PRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB
ILICA BROJ 31. III. KAT

IZLAZI SVAKOG PETKA
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU

PRETPLATA: GOD. 100 D. POLUGOD. 50. D.
ČETVRIGOD. 25 D. POJEDINI BROJ 2. D.

Theodor Herzl

U novoj epohi nacionalnoga bitka židovskoga naroda, koja je obilježena obnovnim djelovanjem cionističkoga pokreta, pridružio se u ljetnom mjesecu tamuzu našim istorijskim, još jedan novi tužni spomen. Na 20. tamuza umro je dr. Theodor Herzl.

Ovaj se puta navršuje dvadeset i prva godina od dana njegove smrti. I svake se godine održao u redovima njegovih sljedbenika i pristaša pomen toga dana, doličan barem nastojanjem, da bude dubinom svoga zahvata u dušu svakoga pojedinca ekvivalentan veličini, ljudskoj i stvaralačkoj vrijednosti čovjeka, kojemu je posvećena uspomena toga dana.

Salten je u svojoj najnovijoj knjizi posvetio naročiti odlomak Herzlu, koji završuje riječima, da se ne može zaboraviti, te je upravo pjesnik bio onaj, koji je preduzeo oslobodjenje židovskoga naroda. No Herzl nije bio samo pjesnik. Ono, što njega čini pojavom, što može vanredno da prodre u dubinu intimnoga pomena u pojedincu, jest njegova osečina, da je bio visoki tip čovjeka. On je čitavom svojom egzistencijom, svim nastojanjima i patnjama svojim, a još više načinom kako je sve podnosio i izricao, ostajao čovjekom u diskretnim linijama zemaljskoga stvora. I sve maštanje njegovo i sva kritika, umna i osjećajna, u djelima njegovim, još iz literarne epohe njegove — sve je to jasno i posvema pristupačno, bez neke nehote ili proizvoljne tendence, da se diže u visoke sfere, u kojima živi izolovan u svom duhovnom svijetu. Nije bio takav, ma da je bio pjesnik. On je upravo začudno postigao u svom biću i karakteru sintezu pjesničke prirode i potpunoga smisla za sitnice i veliki kontinuitet u svakidašnjem životu pojedinaca i velikoga narodnoga skupa.

Ponosna i svijetla je pojava Theodora Herzl-a u tami galuškoga života. Vidjevši sramotu svoje braće, progon i poniženje svoga naroda, kome se već bio odužio, u njemu uskrsne povrijedjeno ljudsko dostojanstvo i on se odlučio da izbavi svoj narod iz toga nedostojnog, ropskog stanja, da mu izvojšti od naroda svijeta pravo na slobodni razvitak na djedovskoj grudi. Uzео je na sebe teško breme, da osvijesti svoj narod, da ga pripravi za veliki zadatak, što ga čeka u času, kad će mu pribaviti priznanje njegova prava na Erec Jisrael. Nije mu bilo do toga, da stvori novi centar moći, u kojem će se živiti nacionalni šovinizam. Tražio je tek mogućnost, da se židovstvo kao etnička cjelina uzmagne slobodno razvijati prema svojim osebinama, da stvara i svijetu dade svojih vrijednosti i da samo dirigira svojom sudbinom.

I sav svoj život posvetio je izvršenju ovoga zadatka. Ne mogu se u okviru jednoga

kratkoga članka iscrpivo prikazivati neizmjerne zasluge velikoga vodje. Iz njegovih dnevnika doznali smo tek, s koliko se teškoća borio, kako je teško radio i izgradio organizaciju, utirao putove, da njegovi nasljednici uzmagnu sretno izvršiti njegovu veliku namisao.

Danas, kad mi radimo na ostvarenju izgradnje Erec Jisraela, kad treba da u djelo privedemo misucljetnu želju naroda, mi tek spoznajemo svu veličinu ličnosti Theodora Herzl-a, neprolazne njegove zasluge za židovski narod. Poimanje važnosti i veličine njegova djela nalažu, da i pored punog štovanja njegova spomena, poradimo oko toga, kako bi se što više poveli za uzorom njegovim: da sav život i sve energije posvetimo izvedenju velikoga djela.

Predlog zakona o verskim zajednicama i njihovim međusobnim odnosima

(Nastavak).

IV. Verske službe i verski organi.

U deset članova (čl. 23. do čl. 32.) pobrojani su uslovi, što se od strane države traže:

- od vjerskih službi,
 - od vjerskih organa,
 - od nastavnih zavoda za obrazovanje svećeničkog podmladka pojedinih konfesija.
- Predlog zakona ne dira u vjerske službe kako su se, bilo osnovom kojega zakona, bilo na temelju običaja u pojedinim vjerskim zajednicama ustalile.

Priznavajući taj i takav status vjerskih službi ustanovljuje čl. 23. samo to, da se nove konfesijske službe ne mogu osnovati, a postojeće da se ne mogu promijeniti ili ukidati bez sporazuma između nadležnih duhovnih i državnih vlasti.

I ovdje treba podsjećati na izvode u ranijem članku.

Židovska vjerska zajednica ne poznaje svećeničke službe ni hijerarhijskog uređenja svojih vjerskih uređenja, svojih vjerskih funkcionara, ne poznaje duhovne vlasti.

Organizovanje židovske vjerske zajednice stanoviloga teritorija biva u bogoštovnoj općini.

Taj se teritorij određuje zakonom i vlasti bogoštovne općine seže samo do granica takoga, zakonom određenoga, područja.

Ta i takova teritorijalno uređena bogoštovna općina posve je samostalna i neovisna vrhovna vlast za sva pitanja njezinoga djelokruga, podvrgnuta liš nadzoru državne vlasti.

Duhovne vlasti, što bi stajale van bogoštovne općine ili čak nad njom, nema.

Stoga bi se u prvoj alineji člana 23. imalo dodati: »odnosno za židovske vjerske

zajednice sporazumno između odnosne bogoštovne općine i državnih vlasti«.

Ma da židovsko vjersko udruženje nije isto što i red (redovništvo, ordo) ne može ni sa gledišta židovske bogoštovne općine biti prigovora drugoj stavci čl. 23., naredjenju naime, da se bez odobrenja državne vlasti ne može osnovati ni jedno novo religiozno udruženje (red), niti može koje od postojećih proširiti krug svoga rada izvan svoje dotadašnje oblasti.

Samo bi trebalo i tu stavku u obziru židovskih vjerskih udruženja nadopuniti onamo »da odobrenju državne vlasti treba prethoditi privola nadležne bogoštovne općine«.

Uz propisanu kvalifikaciju traži država po čl. 24. za postignuće javnih konfesijskih službi:

- državljanstvo naše kraljevine,
- propisno ispunjenje vojne obaveze,
- poznavanje službenoga jezika u govoru i u pismu,
- besprikorno vladanje (kako u pogledu moralnom, tako i u pogledu državljanском).

Kako u našoj državi nema nastavnih zavoda za izobrazbu vjerskih funkcionara, kako je naukovanje u inozemstvu bilo skopčano sa znatnim troškovima, što je broj Židova bio vrlo neznačan, to se i vrlo neznačan broj domaće mladeži posvetio izobrazbi za vjerskog funkcionara, pa kako je broj općina bio veći od broja domaćih, aprobovanih funkcionara, bogoštovne su općine bile prisiljene da namještavaju inozemce, i to privremeno dok ne steknu naše državljanstvo.

Ta se situacija nije ni danas promijenila, pa da židovske bogoštovne općine ne dodju u neugodan položaj te zbog pomanjkanja kompetenata naših državljana ne bi mogle udovoljiti uslovu čl. 24. trebalo bi u zakonu dopustiti, da se vjerska služba može iznimno podijeliti i stranom državljaninu ali samo privremeno i da se definitivno namještenje veže uz uvjet, da u propisanom roku steče i naše državljanstvo i poznavanje službenog jezika u govoru i u pismu.

U pridržanom pravu nadzora državne vlasti, uključeno je odobrenje državne vlasti pri popunjavanju javnih konfesijskih službi.

Čl. 25. ne unosi ništa nova, jer su židovske bogoštovne općine i do sada imenovane svoje rabine prijavili državnoj vlasti, da se uzmagne u zakonskom roku poslužiti pravom prigovora protiv imenovanoga lica.

Čl. 26. sadržaje naredjenje o prisezi vjernosti Kralju i poslušnosti Ustavu i državnim zakonima, što je svaki javni vjerski službenik ima da položi pri stupanju u dužnost, i ponavljati je u istoj dužnosti za slučaj promjene u ličnosti vladaočevoj ili u propisima državnog ustava.

Naredjenje nije potpuno, jer ne određuje komu se ta prisega polaže.

Budući da kod nas kao javni vjerski službenici dolaze u obzir samo rabini, trebalo bi odrediti, da rabini tu prisegu polažu općinskom predsjedniku pred općinskim predstojništvom i da se o tom aktu sačinjeni zapisnik ima podnijeti oblasnom velikom županu.

Naredjenja čl. 27., 28. i 29. izviru iz nadzora državne vlasti i uslova, što ih postavlja za postignuće javne vjerske službe.

Budući da je državljanstvo naše kraljevine uvjet za vršenje javne vjerske službe, to je logično, da gubitak državljanstva vuče za sobom i gubitak javne vjerske službe, ako to državna vlast zahtijeva.

Osuda zbog protužavnog djela ili kaznenoga djela, počinjena iz koristoljublja ili koje je protivno javnom moralu ili izazivlje javnu sablazan diskvalificira za vršenje javne vjerske službe i osudjenik se lišava službe, ali ne ipso facto, nego na zahtjev državne vlasti.

Čl. 28. je t. zv. Kanzelparagraph. Zloporabe propovijedaonice u partijsko-političke svrhe kaznit će se, koliko ne tvore učin teže kaznjivog djela, zatvorom do 6 mjeseci, a po zahtjevu državne vlasti gubitkom položaja.

Naredjenje čl. 29. predvidja slučaj, da se zakonitom zahtjevu državne vlasti po čl. 27. i 28. u propisanom roku ne bi udovoljilo, pa određuje, da će se odnosno mjesto za državno područje proglasiti upražnjenim, a poslove, koji su državnim zakonima povjereni vjerskim službenicima, do popunjenja mjesta, dodijeliti drugim licima.

Po čl. 30. valja o svakom upražnjenom mjestu javne vjerske službe odmah izvjestiti državnu vlast, a popuniti ga najzad za godinu dana.

Samo u izuzetnim i potpuno opravdanim slučajevima može se taj rok po odobrenju državne vlasti produžiti.

Čl. 31. govori o nastavnim zavodima.

I ako u tom članu nije izričito rečeno, po tekstuaciji slijedi, da nastavni zavodi za obrazovanje svećeničkoga podmlatka mogu biti državne i privatne ustanove.

U koliko nisu državne ustanove, za njihovo osnivanje, djelovanje i za nastavni njihov plan potrebno je odobrenje nadležnih Ministara, a nastavni rad podvrgnut je nadzoru državnih stručnih organa.

Za postavljanje i smjenjivanje njihovih nastavnika važe isti propisi, kao i za ostale organe u vjerskim službama (čl. 24. — čl. 29.).

Ti nastavni zavodi kao privatne ustanove ne bi imali značaja sveučilišnoga fakulteta, a koliko bi se poštivala sloboda nauke ne može se ustanoviti iz samoga naredjenja.

Svrha tih nastavnih zavoda ne bi bilo znanstveno istraživanje nego stručno pripremanje za službu javnih vjerskih organa.

Zavodi takove strukture zadovoljili bi potrebama, što se stavljaju na niže vjerske službe u židovskoj vjerskoj zajednici, na pr. predmolitelje.

Za vršenje javne vjerske službe, podrazumijevajući ovdje rabinske funkcije, poželjna je svakako fakultetska naobrazba.

Da li bi se t. zv. rabinski seminari imali osnovali unutar sveučilišta ili izvan njega, pitanje je za sebe, ali je van diskusije, da bi se ti seminari morali urediti kao visoka škola za židovsku znanost.

Dosljedno tomu bili bi nastavnici ovakove visoke škole u položaju sveučilišnoga profesora, a ne u položaju organa u javnoj vjerskoj službi.

Čl. 32. statuiru, da pri vršenju općih građanskih i državljanjskih dužnosti javni vjerski službenici imaju sve one povlasice, koje su date i državnim službenicima.

Zgrade, namijenjene službi Božjoj, konfesijski nastavni zavodi i službeni stanovi javnih vjerskih službenika, oslobođeni su sviju onih tereta, od kojih su oslobođene i javne državne zgrade.

Tome ne treba pripomene.

(Nastavit će se).

Herzl osniva Narodni Fond

J. Radler-Feldman, Jerusalem.

Na izmaku Dana pomirbe bilježi Herzl: »Već nekoliko dana razmišljam o pismu sultanu, ali ne mogu da stvorim odluke, jer mi on još nije odgovorio na moje predjašnje pismo.

Danas sam sjedio na rijeci i ona bijaše lijepa. I tu sam pomislio, kako bi bilo, kad bih narednoga proljeća ovako za subote mogao da sjedim na obali Tiberiasa. I ja sam odlučio da pišem.

Dne 26. decembra 1901. otvara peti kongres u Baselu i reče u svom govoru otvorenja:

»I sada, kad postoji banka, možemo da se prihvatimo izvršenja plana, koji je naš blagopokojni prijatelj, heidelberški sveučilišni profesor Šapira predložio prvomu kongresu: ostvarenje Narodnoga Fonda (Živo odobravanje). Kolonijalna banka u Londonu bit će mu depot. Vi ćete u tečaju naših rasprava upoznati novi plan i stvoriti o tome zaključke. Narod neka ne bude samo darovatelj, nego trajan gospodar imulka (Živo odobravanje). Time se isključuje proizvoljna upotreba, koja ne odgovara namjerama darovatelja i osnivača.

U istom govoru kaže ovo: »A ako nas pitaju, što ćemo sa naseljenicima, ne ćemo biti u neprilici. Hoćemo da ih učinimo naseljenicima, što se ne dijele od svoga tla, faktičnim ljudima zemljoradnje. Neke žive na grudi, od grude, bez brige, da kao besnažni trgovci vrebaju na tržne cijene. Tržište neka pohađaju samo sa svojim plodinama, koje su im preostale nakon namirenja vlastitih potreba. Svako naselje treba da prema osnovicama, koje nam daju iskustvo i znanost, upravlja samo sobom, kao produktivna zadruga.

Ali kad je dr. Schalit 29. decembra u ime Kremenezkya iznosio statut Narodnoga Fonda, naišao je na energičan otpor, u kojem se susreše stari i mladi; stari smotreni Hovevecijonisti i upravo osnovana demokratska frakcija. Bitku je započeo delegat G. Lurie,

Darujte za halučku farmu

nedovršenog životnog rada. Ali danas se vidi, da je ostavio dovršeno djelo. Pun svježih, živih sokova, prošet živom vatrom što se sve više širi naokolo. Za dvadeset godina, što su prošle od njegove smrti, razrijedili su se magleni oblaci, koji nastoje da pokriju gustom koprenom stvaranje svakoga čovjeka i koji su naročito gustom i mučnošću prekrili zemaljski put Teodora Herzla. Podmukao rug, prosta zavist, sumnjičavost, kleveta, zloba, sve je to spalo natle, nestalo u bestražnoj nesvijestici i sve je više bivao jasnijim vidik čistih linija jedne tragički lijepe figure.

On bijaše muž pera i postade muž čina. Počeo je kao pjesnik, a završio je nastojanjem, da svoj najjači pjesnički rad pretvori u zbilju. Činio se, te je određen da bude elegantan duh literature, kojemu je stalo do užitka, a postao je mučenik svoje ideje. Činilo se, kao da je zvan, da zabavlja otmjene, razmažene ljude otmjenom i razmaženom umjetnošću svoga feuilletona, a svoju je umjetnost, svoju udobnu, ugodnu slavu, svoj imutak, da, svoj život žrtvovao je najsiromašnijim među siromasima, najpotlačenijim među tlačenicima.

Kad mu ne bi bili sudba i udes bili odredili, da istupi iz lijepa, duševno otmjena kruga, u kojemu je bio jedan od prvih, da postane budilac i vodja svoga naroda, on bi mogao još danas da živi. Bio bi sada otprilike šezdeset i tri ili četiri godine star, i plemenita zrelost

njegovih malih, majstorskih djela bila bi sada još plemenitija i još više majstorska. U triumviratu Speidel, Wittmann bio je Herzl najmladiji i najviše gibak. Ludvig Speidel, bio je bićem svojim i stilom srodan čvrstoj, otpornoj i stabilnoj osobini Gottfrieda Kellera. Brižno izdijelan kozerski tip Huga Wittmanna, bio je prodahnut ljupkošću osamnaestoga stoljeća. Theodor Herzl je svojim talentom rodjak Heinricha Heinea. U njega bijaše pogleda i za velike kontinuitete i za malenu komiku života. Poznavao je uzvišene mudrosti ljudi i njihove jadne ludorije, pa je jedne hvalio, a drugima je skidao maske riječima, koje su začudno sjedinjavale umno sa budalaštinom. U njega bijaše oko za sitne, ali karakteristične pojedinosti i znao je čaroliju, da kroz malenu rupu najsitnijega detalja otvara velike perspektive u sav svijet. Imao je plastičku snagu jasnoće. Sa dvije, tri rečenice predočio je koje aktuelno lice, te se je svakom pričiniilo da ga zaista vidi. Da ga vidi, kako je u zbilji. Jer on je pokazao, kako on želi da izgleda, a onda mu je jednim jedinim, gotovo uljudnim gestom skinuo masku, svukao joj šaljivim čišćenjem teatarski nakit sa glave i ramena ili joj je sa nekoliko vrućih, istinitih riječi oprao šminku sa obraza. Stvorio je ljude, koji su zaista postojali ili bi u istinu mogli da egzistiraju i u njegovom crtanju imali su lijep plausibilan život. Stare prošnjakinje i lijepe vojvoćkinje, državni i

FELIX SALTEN:

Herzl

Odlomak iz knjige »Neue Menschen auf alter Erde«.

Neprestano je preda mnom jedno lice, lebdi ovdje ispred mene na ulicama, domahuje mi sa premnogih slika i kipova, sa zidova i živi u mojim mislima: Theodor Herzl. Sjećam ga se, javljaju mi se naši razgovori, kad boravim napolju u kolonijama, koje mu nije bilo dosudjeno da vidi. I kolikogod puta prolazim u Jerusolimu Jafa-vratima, javlja se pred mojim očima njegova visoka, plemenita figura. Stoji ovdje i čeka njemačkog cara i sve je to posvema drugo, zastarjelo vrijeme. Svagda vidjam upravo na ovim Jafa-vratima viziju toga vanrednoga čovjeka, koji je umro od toga, što se nalazio toliko ispred svoga vremena. Dakako, on je čekao cara; ali on je ipak bio prvi, na putu u Jerusolim i stajao je prvi na Jafa-vratima.

On je i sada, dvadeset godina nakon svoje smrti, jednako živ kao i prije, kad je hodao zemljom. Snaga njegova bića isto je toliko intenzivna, moć njegova djelovanja jača i prodornija nego što je bila nekoć. Kad je umro, suviše rano i prebrzo, držahu, da je ugrabljen ispred tek započeta rada, što još nadugo ne će biti dovršen. Da, on je možda i sam tako mislio, kad je umirao. I bolesno i umorno srce umirući još je drhturilo zbog

koji je tražio, da se osnutak Narodnoga Fonda odgodi na nekoliko godina, dok juristi sa jedne strane pročiste pravna pitanja, što se odnose na kupnju zemljišta u Palestini, a sa druge strane mogućnosti legalizacije toga instituta u raznim državama. I B o d e n h e i m e r, oduvijek vjeran pristaša Herzlov, ovaj je puta oštro i odlučno pobijao namjere vodje. Temeljit »Nijemac« bio je u njemu izazvan i on nije htio da pristane uz takovo preduzeće, koje je označeno užurbanošću, kao što je stvaranje jednoga narodnoga fonda za po svemu svijetu rasijan i raspršen narod bez dovoljne pravne i organizacione pripreme. On zapravo nije htio da suspendira i odulji osnutak; ali treba da se objavi, te će predloženi statut biti samo provizoran, tek da se domogne nuždi i da će se definitivni statut odrediti na narednom kongresu.

Loš bijaše slučaj u tome, što se Herzl u taj čas nije nalazio u kongresnoj dvorani. Sjednicu je vodio dr. Č l e n o v, koji ne bijaše vičan toj zadaći. Tako se zbililo, te se prijedlog Bodenheimera stavio na glasanje i primio. U tom času vraćao se Herzl u dvoranu i spazio iznenadjenje. Pričinio se sam sebi kao iskusni upravljač kola, koji je na čas predao uzde novajliji. I eto već su kola zašla u blato, a posao da ih sada izvučeš, stoji sedmerostrukim napor!

Ni uz koji uvjet nije mogao da pristane na to, da se osnutak Narodnoga Fonda odgodi do narednoga kongresa. Ideja ovakovoga fonda zabavila ga je već prije, nego što ju je čuo iz ustiju Šapire. Ritam njegovoga života odredjivala je bojazan zbog nestajice vremena. Najbitniji osnovni element njegovog polit. stava bijaše, da Abdul Hamidov režim ne će dati ponovne prilike za osvojenje Palestine. Prodje li ta prilika neiskorištena i izvrši li se podjela Turske, a da židovski narod nije stalno dobio zemlju u svoje ruke, bit će to udarac unazad za mnoge generacije. Njegovo mišljenje bijaše, te se dioba Turske može da očekuje urom u ruci. Predvidio je borbu naroda i pisao je o tom u svojem dnevniku. Odatle njegov grozničav rad danju i noću. Odatle njegova prešnost i

oštrina, kad je govorio s uvažanim Židovima. Odatle njegovu uzrujana pozornost za svakoga događaja, svakoga posjeta, svake brojavke, svakoga telefonskoga razgovora. A odatle i njegov običaj, da stvari određene za dnevni red, studira sve do ranog jutra. Odatle i njegova gvozdena sprema i odlučnost, da potrebne institute privede u život, što se brže može.

Još jedan momenat uslo. Znao je, da su njegovi dani izbrojani i zbog toga je držao dužnošću svojom, da se stvari što se prije mogu unaprijede i dovrše. Zaista, ne bijaše mu idilično raspoloženje u duši. Poput ruga zvučilo mu je prijedlog, da se osnutak Narodnoga Fonda otegne na neizvjesno vrijeme. Godinu prije toga, 2. maja na 42. dan svojega rođenja unio je u svoj dnevnik stih, u kojemu imade olužnoga tona i hrabrosti:

»Der Wind saust durch die Stoppeln,
Ich muss meinen Schritt verdoppeln.«

I dok on nastoji, da svoj rad podvostruči, hoće drugi da ga umanje i otegnu. I tako zvani Bodenheimerov prijedlog nije mogao da ga zadovolji. Nije moguće, da se osniva jedna institucija i da se odmah uslo objavljuje, te je njen statut provizoran. Ovako ne bi ona mogla da naidje na povjerenje i da dobiva doprinose. Zbog toga je trebalo, da se zaključak odmah ukine. I sa parlamentarnoga je stajališta veoma interesantno, kako je Herzl to izveo.

Herzl je iskoristio kritiku, koju je iznio delegat J a c o b s o h n član narodne frakcije u kongresu, protiv nekog prestupka formalne naravi a u stvari glasanja. Odmah uhvati Herzl ovaj momenat, raspravi vješto svoje stajalište o tom, isjecka zaključak. Debatu se ponovno stala da razvija. Veličine kongresa sudjeluju u njoj. Lurie brani svoje stajalište logikom i srcem i nailazi na potporu. B o d e n h e i m e r ulazi još jednom u bitku i nastoji da pouči svoga vodju. Herzl zalazi nešto oko deset puta u debatu i iznosi sa juridičkoga i sa praktičnoga gledišta, da se Narodni Fond odmah mora da osnuje i da se mora da prihvati njegov statut, koji dakako

može kasnije da se mijenja. Kad je Lurie tvrdio da će uz takav statut htjeti da daruju samo duhovni i materijalni siromasi, odgovorio mu je Herzl ironički: Zaista, medju onima koji su već darovali (dan prije u sinagogi) nalaze se: Francis Montefiore, Moser, Wolffsohn, Vecht i drugi. (Moserov doprinos bijaše najveći, svoj doprinos nije Herzl spomenuo). Ali se i za nj nadjoše pomoćnici. Jedan govornik podsjetio je kongres na riječi profesora Šapire: »Kad budem znao, da postoji Narodni Fond, moći ću u miru da umrem«. Ja velim protivno: »Znadem li da postoji Narodni Fond, moći ću u miru da živim«. Borba bijaše teška i lijepa.

Objavljuje se pauza od četvrt sata i Herzl je marljivo iskorišćuje. On je već doduše vidio da ima većinu uza se; ali jer mu je bilo stalo do toga, da zaključak o osnutku narodnoga fonda za židovski narod ne bude zaključak većine nego da se stvori pristajanjem čitavoga kongresa, uložio je u to svu svoju snagu svoje ličnosti. Za vrijeme pauze pozvao je Bodenheimera, Wolffsohna, Kokeša i neke glavne govornike u novinarsku sobu, da privatnim nastavkom rasprave nadje put, uz koji će svi moći da pristanu. M. G l ü c k s o h n koji je prisustvovao tom razgovoru piše: »Mi smo žurnalisti ostavili naš posao i napeto slušali sjajnu borbu, koja se ovdje odigrala pred našim očima; drugačije nego pred plenumom kongresa, bez svih parlamentarnih forma, bez straha pred javnošću i bez konvencionalne maske uljudnosti, navučene zbog okoliša, ali sa više temperamenta i iskronske iskrenosti, što je slici vodje podavalo naročiti, neobični čar«.

Približao se je čas glasovanja. On se je U s i š k i n u pričinio toliko važnim, da je tražio poimenično glasovanje. Kad je Herzl stavio na glasanje formulu Luria bijahu za nju ipak još punaistorica delegata. Ali kad je Herzl stavio na glasovanje prijedlog da se odmah pristupi osnutku Narodnoga Fonda pokazalo se, da svi delegati izuzevši Luria pristaju uza nj. I statut se prihvati uz neke promjene, koje je predložio Kokeš.

Tako je zaključen osnutak Židovskoga Na-

»hochstappleri«, siromašne piljarice na tržištu povrća u Brnu i raskošne dame na obalnom šetalištu u Biarritz. Čitao je figure životinja i risao krajobraze, opisao je svečano i ljulito raspoloženje grada i formulovao jezgru knjige. A sve je to odisalo svijetlom bojom, svjetlucalo originalnošću i imalo mirnu ravnotežu do u dubine promatrana predmeta i bilo puno života. Njegov je jezik imao originalnu ljepotu, bio je kokešan, a opet posvema jednostavan. Ovaj je jezik bio uvježban francuskim akcentima, brušen i izgledjen pariškom umjetnosti poantiranja, a snalazio se i bio kao kotkuće u svim umjetnostima rafinirane kulture. Zvuk orgulja što je vladao njegovim patosom, uzbunio je dušu i fini udarac ironije kao od biča ostavio je tanke, ali krvave modrice. Bio je feuilletonista, što danas za mnoge, koji u svojoj struci šeptrljaju bez oštre kontrole javnosti, vrijedi kao oznaka, koju oni upotrebljavaju bez pojma i prezirno, ali koja ipak nešto više važi za onaj maleni broj ljudi, koji imadu nešto ovoga vanredno rijetkoga talenta.

Teodor Herzl bio je dakle feuilletonista. To će reći, da je imao sposobnosti, da svaku umjetnost i sva umijeća navrne u obrt pisca, dnevničara; ali on nije umio, da u umjetnosti vrši obrt i zanat.

Ovaj umjetnik dakle, koji je poput malo drugih poznavao život, koji je poput malo

drugih umio, da oponaša svijet i život, ovaj pjesnik, u kojega bijaše snaga, da od malenih dojmova i zamisli, koje su drugi ispreli u plitke romane i kazališne komade, formira malena majstorska djela, koja su u svojoj uskoj zbijenosti bila prebogata punoćom i dubinom, ovaj muž na visini uspjeha, sjeo je jednoga dana i napisao brošuru »Der Judenstaat«, koja je ostala vrijedna spominjanja i znamenita.

Ona mu je najprije donijela zloban smijeh ruga svih bogatih i sihih velegradskih Židova, sviju tih što bježe od svoje krvi, svega toga bezbojnoga, banalnog roda, što je zadovoljan sam sobom, što si je novcem kupio odlikovanje, titule i plemenske listove, koji se rastopio u snobizmu, kad bi mu koja aristokratska patronesa poklonila nekoliko riječi i koji si je umišljao, da je djelo izmirenja izmedju Židova i hrišćana dokraja uspjelo, kad je koji grof prihvatio poziv za posjetu. A onda mu je ta brošura donijela pogrde svih onih mladića i mladaca, što bijahu iz Nikolsburga, Jicina ili Budjejevica došli u bečke literarne kavane i koji su sad predbacivali Herzlu, da je rođen u Budimpešti, kao da je time počinio kakovu opacinu. U najboljem slučaju morao je da podnese milosrdan smiješak ili dobronamjerne ali jettine šale svojih prijatelja i znanaca.

Ali ta je brošura postala točkom obrata

u životu Theodora Herzla i ona je postala obračunom u povijesti židovskoga naroda.

Herzlova brošura nastala je u neku ruku kao odgovor na antisemitizam i lažljivost, što su u ono vrijeme bili porasli i razmahali se. Ali to bijaše tek izvanji, slučajni razlog i mjereno na veličini, na starini čitavoga problema moglo bi se da kaže te bijaše maleni razlog. U listovima te knjige probudio se borosan, slobodan muž iz sna asimilacije, koji su od vremena Henriette Herz i Rahele Varnhagen bili snili toliki plemeniti i dobri Židovi. Vidio je bezbrojna, velika djela velikih muževa svoga naroda u svim zemljama i na svim područjima, vidio je vrijedne doprinose, koje je taj narod pridonio svim kulturama, i vidio je zid mržnje, koji goni i tjera Židove, na kojem su se razbili njihovi najživljiji naponi.

On nije više htio da se trudi, da stiče pripadnost, koju su mu neprestano uz porugu uskratili da dadu. Teodor Herzl doživio je kao student pogrdu Waidhofenskoga programa, koji je Židovima uskratio odaziv na oružanu borbu za povredu časti; vidio je gdje se provalija sve više širi i dublje puca i njegova misao bijaše, da će se pomirba tek onda zbiti, kad Židovi priznaju svoje pripadništvo židovskom narodu, svojoj drevnoj predaji i svojoj drevnoj zemlji.

Pisano je: »Usahla mi desnica, zaboravim li, Tebe, Jerusolime!« Pozivao je opet ka Jeru-

rodnoga Fonda, posljednji Herzlov osnutak i krina njegovoga životnoga djela. A da je Herzl, imao pravo, priznaje sada i Bodenheimer u svom članku u »Haarecu«. Ovdje spominje, da je nakon zaključka kongresa doznačio fondu 2000 maraka, koje je prof. Šapira uz potporu heidelberških studenata skupio i predao njemu zajedno sa djelima, koja se odnose na fond. I drugi su kod osnutka doprinijeli oveće svote; medju njima bijahu Kremenetzky sa doprinosom na ime prof. Šapira, dr. Sapir po nalogu cionista iz Odese, Izak B. Goldberg darovao je jednu parcelu, koja je time bila prvi komad nacionalnoga tla.

A Herzl je o petom kongresu stavio ovu bilješku u svoj dnevnik:

»Ujutru prvoga dana kongresa poslao sam brzojav sultanu, a uveče drugoga dana stigao je odgovor. Sve dotle drhtao sam. Sve dotle mogao je početak odnosa izmedju nas ignorirati.

Dok na kraju nije Bazelski Brzojavni Ured objavio brzojav, pa se je moja pozicija učvrstila.

Opet sam se spasao od velike pogibelji.

Od tog časa bio sam miran.

I nakon spominjanja, kako su se prijazno ponijele bazelske oblasti dodaje:

»Kako li su se neznatno i sitničavo ponijeli Židovi bazelske općine. Oni su doduše ovoga puta dopustili, da se u sinagozi daruje za Narodni Fond, ali kad je Wolffsohn tražio dodatak od samo 30 ljudi kod čitanja Tore, opirao se tomu predložnik općine Dreyfuss riječima: »Samo ništa naročita«, I tako smo mogli da darujemo samo ja, Moser, Montefiore i Wolffsohn.

I tako je pred 23 godine osnovan Narodni Fond, tek tri godine prije smrti Herzlove. I sada, kad cionistički svijet pominje dvadeset i prvu obljetnicu smrti Herzlove imade neka uljeha u misli, da sjajan razvitak fonda obećaje, te će se ispuniti nade, koje je u nj polagao njegov osnivač. Već leprša Herzlov barjak nad petim dijelom Emeka, za osvojenje kojega se i on već odavno interesovao. Već je Narodni Fond poslao dragim svim di-

jelovima naroda i u hiljadama sinagoga, u stotinama hiljada židovskih kuća daruje se za nj i sabire marom pčela. I nema tome više od nekoliko mjeseci, što je jedan rabi u Izraelu pred svoju smrt svoj posljednji dar namijenio Narodnomu Fondu. I može se mirne duše s potpunim povjerenjem da kaže: to je tek početak, tek priprema. Narodni će Fond svakoga Židova prisiliti da mu služi. On će od godine do godine, od dana u dan sve više rasti. On će u potpunom smislu riječi postati židovskim narodnim blagom, koje će Židove nagoniti da spasavaju i da se spase.

Keren Kajemet LejIsrael jest ostavština Herzlova židovskom narodu.

Weizmann o predkongresnoj kritici

Poznatí londonski industrijalac i filantrop Bernhard Baron supskribirao je pred kraće vrijeme 10.000 funti za hebrejski universitet u Jerusolimu. Dvadeset i prvoga juna održao se u Brightonu svečani banket u čast dr. Weizmanna i Bernhardu Baronu. Ovdje je g. Baron predao dr. Weizmannu ček na spomenutu svotu. U odlučnom govoru zahvalio je ponajprije dr. Weizmannu u svoje ime i u ime Cionističke Organizacije gospodinu Baronu za njegov lijepi dar. Prije Weizmanna bio je govorio g. Baron, pa se je i dr. Weizmann u svom govoru svratio na njegove riječi. Dr. Weizmann je medju ostalim rekao, da iako ovakav sastanak nije prikladno mjesto za razne enuncijacije, ipak hoće da nekoliko riječi kaže o pitanjima cionizma, jer ih se je i g. Baron dotaknuo u svom govoru. U posljednje se je vrijeme mnogo pisalo o cionističkom radu. Što se god kazivalo svi se ipak slažu u tome, da se u Palestini za posljednjih šest godina zabilježio velik napredak. Za taj su razvitak odgovorna dva faktora: britanska uprava, koja je u Palestini napravila red i zakonski poredak i židovska djelatnost. Oba su ova faktora učinili Palestinu, koja je prije rata bila zapuštena i zanemarena, zemljom, što je stala da ulazi u

zajednicu moderne kulture. A kod toga se ne smije zaboraviti, da je rad u Palestini započeo neposredno iza svršetka rata u možda najtežem periodu povijesti ljudstva. Bijaše to zadaća dovoljno velika i za organizovanu i stabilnu vladu. Britanska vlada može da kaže, što znači organizovali na primjer iseljenje iz Britanije u Kanadu ili Australiju. Ali tu se prenose ljudi, što govore engleski u zemlji, u kojoj vlada taj jezik, iza takove emigracije stoji sva moć i vlast Engleske. A mi nemamo takove vlasti. Moramo da obratimo ljude, da stanovnici grada budu seljaci i zemljoradnici.

U dalnjem dijelu svog razlaganja govorio je dr. Weizmann protiv »defetizma«, koji da se u posljednje vrijeme širi u nekim dijelovima židovske štampe. Disci članaka tvrde, da se nije dovoljno uradilo i da se je mnogo više moglo da učini. Nije sada vrijeme, da se dirnu mnoge stvari, o kojima postoji kontradikcija. Pred kongresom, koji će se održati za dva mjeseca, podat će on i njegovi kolege računa o svom radu i javno odgovarati za sve, što su učinili ili propustili. On tu ne će da prejudicira. Samo jedno želi da kaže: dakako da se — a u tom se on slaže sa svojim mnogobrojnim kritikima — može prigovarati, da se nije dovoljno uradilo.

»Kad su u svijetskoj historiji — nastavlja dr. Weizmann — ustali ljudi i rekli: vlada nam je sve učinila, što smo očekivali? Možda je moglo da bude bolje — a možda je i mnogo gore moglo da bude. Pred tri godine nije nitko pomišljao, da će mjesečno dolaziti u zemlju 3000 ljudi, i da će moći biti absorbirani. Ako i nema razloga, da budemo zadovoljni sa današnjim stanjem, a to ima mnogo manje razloga defetizmu. Nema i najmanje razloga, da se potcijenjuje ono, što je učinjeno. Može se eventualno da kaže, te je židovski narod mogao da i više uradi za Palestinu. Nažalost nema na svijetu mnogo ljudi kao što je gosp. Bernhardt Baron. A ako se sa druge strane uzme u obzir, da su Židovi za šest godina unijeli u malenu zemlju, kao što je Palestina iznos, koji se cijeni na 6 milijuna funti, a koji uistinu iznosi 8 milijuna

solimu. Ne Židove iz velegrada, ne bogate, a ni one što su ukorijenjeni u kojoj zemlji. Nego siromašne, progonjene, tlačene, bespravne, masu naroda u Poljskoj, Rusiji, Rumunjskoj, vječno progonjene i ljude bez domaje, koji su neprestano bili ubijani tragedijom pogroma. Ovaj poziv u Palestinu bio je otpor otmjene, osjetljive i nježne duše, protiv tupe mržnje Evrope. Ovo prilaženje k vlastitom narodu, bio je prekid sa savremenim, lako prihvatljivim idejama, u kojima su životarili zapadni Židovi. Herzl je time stupio na tlo, na nevidljivo, ali sigurno i vanredno bogato tlo biblije. Bio je prodahnut neizmjernom prošlošću, oštrom i čistom etikom svoga naroda, i kao što je sin zemlje Anteje, primao nesavladive snage, kad bi se dotaknuo majke, rasla je i njemu nova streja snagâ, kad je dirnuo staro, sveo materinje tlo biblije.

Bijahu mu jasne posljedice, koje bi imao faktičan pojav »židovske države«. U njegovim dnevnicima, koji podaju o njegovoj osobi sliku punu snažna dojma, ali katkad i veoma izmiješanu sliku, a često puta i crtanje njegovih prilika, koje deprimira, u njima se to može da čita. Znao je unaprijed, da će njegov poziv probuditi i trgnuti Židove istoka i da će oni s oduševljenjem stati za nj, da će se akademska omladina na njegov zov skupiti oko njega. Vidio je početak velikoga pokreta, što će se sve više da širi. Oni se

nijesu više spominjali sveloga grada u svom dnevnom htijenju i u svom stalnom nastojanju i njihova je desnica izgubila snagu, usahla. A sad će rad njihovih dneva, čežnja njihovih noći obilaziti oko Jerusolima i u njihovoj će desnici iznova procvasti snaga odlučnosti. Znao je to unaprijed, a znao je i to, da je sada izašao iz književnosti u povijest.

Vodio je pokret, držao ga je čvrsto u rukama svojim, rasao je na njem, na svom vlastitom djelu sagradjenim do u živi život. Imao je sve odlike velikih vođa, pa i naročitu osobinu i slabost, da je poznavao samo bezuvjetne pristaše i zlobne protivnike. Sa toga gledišta mijenjao se njegov odnos prema ljudima, posve se je uredio na njegovu temelju. Nije mogao da vidi, nije htio da vidi, kako ga zbog njegova majstorskog umijeća cijene i kojim se ga respektovanjem i odličnošću susreće. Bio je u sred borbe i borio se hrabro i ogorčeno sa grubim intrigama, sa najfinijom državničkom umjetnošću, s otvorenim vizirima i u svakojakim maskama. Borio se protiv Turaka, hrišćana i Židova. Ponajviše protiv Židova.

Kad bi mogao da danas ustane, da vidi, kako je razvit pokret izašao iz uskoga korita cionizma i obuzeo gotovo sve Židove; mogao bi vidjeti, kako židovski naseljenici opet oploduju Svelu Zemlju; kad bi dočuo manifest, kojim je Savez Naroda priznao staro,

historičko pravo židovskoga naroda u Palestini, bio bi ponositi u punoći svijesti, te nije uzalud živio. A kad bi saznao, koliko lako Židovi daju goteme svote za sve moguće svrhe, a koliko teško i s kolikim oklijevanjem za svoju vlastitu stvar, smiješkao bi se najgorčim smiješkom svojim i tiho izrekao: »Po tome ih prepoznajem!«

Tako je živ danas, dvadeset godina nakon svoje smrti, te se čini kao da još uvijek boravi medju nama i da se njegovo mišljenje dađe da odgoneta. Njegova je slika na svim židovima u naseljima, u školama Palestine. Svagdje, gdje se Židovi udružuju, jest ova slika pred njima, ova časna glava beduin-skoga šejka, crnih, sjetnih i lijepih očiju, crne brade i nadahnutih crta umjetnika. U Tel Avivu, novom gradu na morskoj obali nosi glavna ulica njegovo ime, gimnazija isto tako i jedan nasad maslina kraj Jerusolima zove se Herzlova šuma. Njegovo ime nosi hotel, što je sagradjen na vrhu Karmela. I na križima slave, što prodire sve dalje u budućnost nosit će se djela njegova, knjige njegove od generacije do generacije.

I tako se ne može da zaboravi, te je pjesnik bio onaj, što je preduzeo oslobodjenje židovskoga naroda.

i to u vrijeme najtežih gospodarskih prilika, a na temelju slobodne volje, onda to zasigurno govori u prilog interesa židovskoga naroda za izgradnju Palestine. Ovaj palestinski interes bez sumnje svakim danom raste.

Tamni oblaci mogu da se skupe, ali u nas ima duboko ukorijenjena vjera u pozvanje Židova i mi znamo, kolike će teškoće morali da još svlada i današnja i naredna generacija, njihova vjera i njihova sudbina svladat će ih. Nije nam dosudjeno, da vidimo završetak djela, ali zbog toga ne ćemo nikad prestati da za nj radimo. Stvorit ćemo temelj, na kojem će dalje graditi naredne generacije. Možda će budućnost biti radosnija i brže moći da gradi. Na nama je da omogućimo, da se sagradi častan dom za ljude, što su poput sablasti tmarali čitavim svijetom, da uzmognu živjeti u miru sa sobom i sa ostalim svijetom.

Iz židovskog i cionističkog svijeta

Deklaracija poljske vlade o izgradnji Palestine. Poljska vlada objavila je u formi pisma ministra Skrzynskoga Nahumu Sokolovu deklaraciju, koja glasi ovako:

Poštovani gospodine!

Prigodom Vašega boravka u Varšavi i nakon saslušanja Vašega opširnoga referata o stanju i razvitku Palestine u vezi sa izgradnjom domaje za židovsku naciju u smislu mandata, koji je preuzela Engleska, imadem čast da Vam javim, da poljska vlada živim interesom prati razvitak Cionističke Organizacije, koja je upravljena na razvitak nacionalne individualnosti i židovske kulture na osnovici njene historičke važnosti.

Poljska će vlada, uvjerena, da razvitak toga rada, kojim upravlja duh humanosti, ne može nikako da zadire u prava i interese drugih nacija, što stanuju u Palestini, a ni u položaj Svetih Mjesta, toliko dragih svim katolicima i kršćanskim nacijama u njihovoj cjelini, u granicama zaključaka Saveza Naroda i dosljedno smislu ugovora o manjinama pružati moralnu pomoć ovom vrijednom radu, u kojem ona vidi jamstvo za razvitak civilizacije i mira.

Varšava, dne 1. jula 1925.

Al. Skrzynski.

Razgovori Sokolova sa ministrom predsjednikom Grabskim i predsjednikom poljske republike Wojciechowskim. Već smo ranije javili, da se je održala u Varšavi konferenca između predsjednika Cionističke Egzekutive g. Nahuma Sokolova i poljskoga ministra za izvanje poslove Skrzynskoga a i o tom, da je taj ministar govorio o vjerojatnosti, da će poljska vlada objaviti deklaraciju u korist cionizma. (Takova je deklaracija u formi pisma poljske vlade Sokolovu objavljena pred nekoliko dana. Donosimo je na drugom mjestu. Opaska ured.) I poljski ministar predsjednik primio je Sokolova i u srdačnom razgovoru, koji je potrajao gotovo čitav sat, dodirnutu su i raspravljena neka pitanja svjetskoga cionističkoga pokreta.

U nedjelju dne 28. juna primio je Sokolova predsjednik poljske republike Wojciechowski. Državni predsjednik, koji sada boravi redovito izvan Varšave i samo nedjeljom dolazi u Varšavu, pozvao je za svoga nedjeljnoga boravka u Varšavi Nahuma Sokolova na čaj u palaču Belvedere. Primio je Sokolova naročito srdačno i u početku svojih razgovora istaknuo, da u nedjelju nikoga ne prima, ali da je ovoga puta učinio prvu iznimku. U jednosatnom razgovoru informirao je Sokolov predsjednika o cionizmu i židovskom radu u Palestini. Predsjednik Wojciechowski izjavio je, da su ga već ministri Grabski i Skrzynski, s kojima je Sokolov ranije razgovarao o cionizmu, informirali o tom pokretu, ali se raduje, da sada prima informacije direktno od cionističkoga vodje. Na kraju razgovora izrazio je predsjednik svoje lične simpatije za cionizam i napomenuo je, da će i poljska vlada do zgođe pomoći cionistički rad. Sokolov je, kako izvještava »Hajnt« potpuno zadovoljavan sa rezultatom razgovora.

Razgovori Sokolova sa poljskim državniciima desili su se nakon zaključka poljsko židovskih pregovora, da se ukloni svaka sumnja, te Sokolov hoće da se miješa u unutarnje prilike Poljske.

Židovski parlamentarni klub u Poljskoj odobrava židovsko-poljski sporazum. Židovski klub je u noći od srijede na četvrtak nakon duge debate i nakon saslušanja raznih izjava oponentskih grupa sa svim glasovima izuzevši Hitahdut, jer su se četvorica njenih delegata sustegli od glasanja, ovlastio dr. Reicha i dr. Thona, da na temelju prijedloga, koje su oni podnijeli, perfekcioniraju sporazum sa vladom.

Konferencija američkih cionista. Krajem juna zasjedala je u Washingtonu konferencija američkih cionista. Dne 1. jula završena je konferenca, koja se bavila aktualnim pitanjima o cionizmu i židovstvu, a naročito o pitanjima Palestine i kongresa. Predjednikom organizacije američkih cionista ponovno je izabran Louis Lipsky, član Cionističke Egzekutive, za potpredsjednika rabin dr. Stephan S. Wise i sudac Julian W. Mack. Medjutim je sudac Mack otklonio izbor. (Rabin S. Wise i sudac Mack pripadaju onoj grupi, koja je godine 1921. zajedno sa Brandeisom bila istupila iz Cionističke Organizacije. Wise je tada bio začasni potpredsjednik, a sudac Mack predsjednik.)

Konferenca je prihvatila rezoluciju o izboru pravu žene u Palestini. Rezolucija o židovskoj kolonizaciji na Krimu, koja kaže, da kolonizaciji u Palestini pripada prioritet, primljena je nakon žive diskusije. Konstatiralo se je, da propaganda sovjetske vlade o kolonizaciji na Krimu imade svrhu, da skrene židovski interes od Palestine i da oslabi cionistički pokret.

Prijedlog o tako zvanom »Lipskijevom planu« o sjedinjenju djelovanja Keren Hajesoda i Keren Kajemeta u Americi, povučen je nakon žive diskusije.

Sjednica Akcijonoga Komiteja održat će se, kako smo ranije javili, dne 16. jula, ali ne kako se je isprva mislilo u Berlinu, nego u Londonu.

Prva zemaljska konferenca Hehaluc Hamizrahi u Poljskoj. Dne 28. i 29. maja održala se u Varšavi prva zemaljska konferenca Hehaluc Hamizrahi za Poljsku, kojoj je prisustvovalo 140 delegata iz otprilike 100 mjesta. Otvorenju prisustvovao je kao gost Nahum Sokolov.

Predkongresne konferencie. Od 9. do 12. jula zasjedala druga zemaljska konferenca Hitahduta u Poljskoj. Na njenom dnevnom redu nalaze se referati: dr. Hellmann: Cionizam i Hitahdut, pa referat Sprinzaka, člana palestinske Egzekutive, o položaju u Palestini. Ostali dio konferencie posvećen je pitanjima kongresa, financija, rada u poljskom seimu, pitanju 4. svjetske konferencie Hitahduta, pitanju budžeta, kulturnoga rada itd.

4. rajonska konferenca Hitahdut Ceire Cijona u Bukovini, održala se je u Černovicima od 22. do 24. juna. U nekoliko rezolucija, koje je prihvatila ta konferenca, zauzima se stajalište obzirom na probleme 14. cionističkoga kongresa, na pokret Hitahduta, ujedinjenje radništva u Palestini, pa o kulturnom i odgojnom radu i o političkom položaju u Rumunjskoj. U novi rajonski komitej izabrani su: dr. Fuchs, advokat Isaksohn, dr. Spiegl, advokat Brendler, gospodja Hasenfratz, J. Fuchs, Kimmelfeld, Libanon, Schechter i dr. Thau. Prva trojica od ovih članova komiteja čine Egzekutivu.

Dr. Stephen Wise prisustvovat će kongresu u Beču. Dr. Stephen Wise, koji je dne 15. juna otišao u Evropu, izjavio je zastupniku »Morning Journala«, da namjerava u Evropi da obavi neke stvari opće židovskoga interesa. On hoće da se posavjetuje sa židovskim vodjama o položaju židovstva i o načinu, kako da se taj položaj popravi i da se informira o planiranom općem židovskom svjetskom kongresu. Dr. Wise namjerava da prisustvuje 14. cionističkom kongresu u Beču.

Značajne promjene u engleskom ministarstvu za kolonije. Prema obavijestima londonskoga lista »Times« provest će se doskora u engleskom ministarstvu za kolonije važne promjene. Uredit će se dva odjeljenja, jedno za dominijone, a drugo za krunske kolonije i mandatarna područja. Upravitelj drugoga odjeljenja bit će po svojoj prilici dosadanji državni sekretar Ormsby Gore.

Ove promjene su posljedica težnje konzervativne vlade za centralizacijom, pa će vjerojatno uroditi tim, da će u budućnosti centralna vlada u Londonu više nego dosada držati u svojim rukama vodstvo palestinske vlade.

Mandatarna komisija Saveza Naroda pozabavit će se palestinskim mandatom u svojoj narednoj sesiji. Švicarska Telegrafaska Agentura javlja, da je Mandatarna Komisija Saveza Naroda, koja je ovih dana zasjedala u Genfu, primila na znanje dostavu peticije židovsko-aškenaske općine u Jerusolimu, pa je zaključila, da će je staviti na dnevni red kod svoga narednoga zasjedanja, koje će biti posvećeno i palestinskom mandatu.

Iz Palestine

Novo odredbe o imigraciji u Palestini. U službenom listu palestinske vlade izašla je nova odredba o imigraciji, koja stupa na snagu dne 15. jula. Ova odredba ne sadržaje bitne promjene. U glavnome se promjena odnosi na ustanovu o veličini svote, koja je potrebna za dozvolu imigracije bez radničkoga ili halučkoga certifikata. Prema tomu dostaje danas svota od 250 funti u gotovom. U ostali dio svote uračunat će se i vrijednost inventara imovine, ako je taj inventar osiguran kod društva »Lloyd Agency« i kojega društva, koje će navesti engleski konzul.

Jabotinsky stalan saradnik »Haareca«. »Haarec« javlja u svom broju od 19. juna, da je Jabotinsky ušao u krug njegovih stalnih saradnika.

Otvorenje Ruthenbergove elektrane u Hajfi. Herbert Samuel otvorio je prije svoga odlaska elektranu u Hajfi, drugu električnu stanicu Ruthenbergova projekta, koja je veća od elektrane u Jafi. Strojevi su nabavljeni isključivo iz Engleske.

Gradjevna djelatnost u Tel Avivu. Budući da su se u tehničkom odjeljenju općine u Tel Avivu skupilo 208 neriješenih molbi, zatvoren je na nekoliko dana taj ured za primanje stranaka, kako bi uzmogao da riješi ovaj ostatak neriješenih molbi. U samoj prvoj polovici juna podijeljeno je 80 gradjevnih dozvola, a dosadanji mjesečni maksimum iznosio je 130 dozvola.

Nova cesta Tiberijas—Safed. U Migdalu počela je gradnja nove ceste Tiberijas—Safed, koja vodi do gostionice što se upravo gradi. Kod tih radova uposleno je 60 radnika. Započeta je i gradnja vodovodnoga tornja za hotel.

Tvornica biljne masti u Jerusolimu. Jedan praktični kemičar, imenom Jakob Fischer iz Kalliša, koji je nedavno došao u Tel Aviv, doveo je sa sobom strojeve za produkciju biljnih masti od mandula i drugih masnih plodova. Budući da mu iz tehničkih razloga nije konveniralo da uredi tvornicu u Tel Avivu, združio se sa dva imućna kompanjona i odlučio, da uredi svoje poduzeće u Jerusolimu u četvrti Židova iz Buhare.

Malá pipovara u Ako. Neki Židov iz Kovna, imenom Pisuk, osnovao je u pomorskom gradu Ako poduzeće za produkciju piva i kvasca. Otputovao je u inozemstvo, da nabavi potrebne strojeve.

Iz Jugoslavije

IZBORI ZA XIV. CIJONISTIČKI KONGRES.

Glavna izborna komisija u Zagrebu primila je niže objelodanijenu listinu kandidata, kojoj je dala redni broj 1.

Listina broj 1.

Kandidati:

Dr. David Alkalaj, Beograd.

Lav Stern, Zagreb.

Dr. Beno Stein, Zagreb.

Zamjenici:

Dr. Julije Dohany, Karlsdorf.

Inž. Ljudevit Freundlich, Osijek.

Avram M. Koen, Beograd.

Sve će mjesne organizacije pravovremeno dobiti potrebite upute, kao i protokole za provedenje izbora, te se imadu kod izbora tačno držati izbornoga reda, koji je objelodanjen u »Židovu«.

Za slučaj, da do propisanoga roka samo jedna listina bude predana, pa da uslijed toga otpadaju izbori, javit ćemo to pravovremeno svim mjesnim organizacijama.

U Zagrebu, dne 7. jula 1925.

Glavna Izborna Komisija.

SVIM MJESNIM ORGANIZACIJAMA

i

POVJERENICIMA KEREN KAJEMETA!

Ovogodišnja Herzl akcija provest će se jednim mahom u korist Keren Kajemeta i u korist naše halučke kolonije. Mi smo razaslali na sve mjesne organizacije i svim povjerenicima opširne upute, kako da ove godine provedu Herzlovu akciju. Uspjeh ove akcije zavisi jedino o tome, kako će pojedina mjesta organizirati provodjanje ove akcije. Pored toga dali smo svim sabirateljima mogućnost, da doista zahvale sve Židove dočasnoga mjesta time, što će akcija trajati puna tri tjedna.

U vezi s ovom akcijom raspisali smo i 2 nagrade za put u Erec Jisrael i natrag. Te nagrade dobit će jedan darovatelj i jedan sabirač.

Pozivljemo Vas da odmah pristupite organizovanju i provedenju Herzlove akcije i da nam do konca jula javite rezultat Vašega nastojanja. Iskoristite ovu priliku, da osigurajte namicanje kontingenta za Keren Kajemet, a podjedno da pripomognete osnutku naše halučke kolonije.

SAVEZ CIJONISTA U KRALJEVINI SHS. UPRAVA KEREN KAJEMETA ZA JUGOSLAVIJU.

Iz sjednice Radnoga Odbora. Radni je Odbor na svojoj sjednici od 8. jula o. g. primio do znanja izvještaj Mjesne organizacije u Beogradu o rezultatu šekelske akcije, te akcije za našu halučku koloniju. Tajnik izvješćuje o pripravama za Herzlovu akciju. Savezu Žid. oml. udruženja podijeljen je zajam od 2000 Din. F. Reiner izvješćuje o stanju u omladinskom Savezu, a naročito o prilikama u Vojvodini te o ciljevima Ahdut Hacofim.

ISPRAVAK. U izvještaju o sjednici Saveznog Odbora polkrale su se u rezolucijama dvije nemile fiskarske pogriješke i to: na 9. stranici 20. točke rezolucija alineja j) ima prvi red da glasi:

»da se prošire prava i djelokrug Akcionog Odbora i t. d., a zatim:

»Protiv takovih odluka imade Egzekutiva pravo priziva«, (a ne pravo prijava).

Isto je tako pomutnjom ispala djelomično neprihvaćena rezolucija o Jewish Agency, što ju je predložio g. Lav Stern.

Ti neprihvaćeni dijelovi glase ovako:

»Proširenje vrijedi provizorno na 2. godine.

Cijon. Organ. ostaje do daljnjega J. A. — Council i Egzekutiva samo su organi ove načelno nepromijenjene J. A.

U tome smislu imade se Savez Naroda, Mandatarna vlast i Palvlada obavijestiti o organizaciji i konstituciji J. A.

Kada bude vrijeme, nakon dobrih iskustava, pristupiti će se promjeni međunarodne pravne baze J. A., ali to pravo pripada jedino kongresu, na čiji dnevni red je to pitanje unaprijed stavljeno.

Dr. Aleksandar Stangl. U 54. godini svoga života preminuo je u Vukovaru naš vrlo sumišljenik dr. Aleksandar Stangl. Pokojnik bio je prominentna ličnost u bogoštovnoj općini, te je kroz jedno vrijeme obnosio čast predstojnika. Mjesna jevrejska organizacija gubi u njemu svoga odbornika i odličnog borca cijonističke ideje. Za vrijeme najjače kampanje bio je pokojnik predsjednik Keren Hajesod-komisije, te u svako vrijeme snažno

potpomagao naša nastojanja. U pokojniku gube g. Zoltan Stangl, bivši predsjednik Žid. oml. društva, i gdja. Vjera Schwartz, rođj. Stangl, svoga oca. — Njegova uspomena ostat će trajna među nama.

»Poljoprivredni Glasnik« o prilikama palestinske poljoprivrede. Prenosimo ovdje doslovce članak najvećeg jugoslavenskog lista svoje struke »Poljoprivrednoga Glasnika« o poljoprivrednim prilikama u Palestini. List izlazi u Novome Sadu dva puta na mjesec, a uređuje ga dr. agronomije, prava i državnih nauka Emil Popović-Pecija.

Poljoprivredne prilike u Palestini.

Palestina ili kako je nekad nazivana Sveta Zemlja Velika je 29.500 km² i do rata brojala je 1.100.000 stanovnika. Ta, nekad u vreme Biblije rodna zemlja, svakako uništenjem šuma dovedena je na stepen pustinje. Odmah posle rata Cijonistička Svetska Organizacija pod prof. Dr. Vajcmanom a po Mandatu Saveza Naroda preduzela je na sebe, da u Palestini izvrši kolonizaciju jevrejskog življa i tim obnovi staru slavu jevrejskog carstva.

Za posljednjih šest godina naseljeno je u Palestini 80.000 jevrejskih kolonista, tako da ona danas broji 150.000 Jevreja, koji se broj prosečno mesečno umnožava sa 2000 novih doseljenika.

Teškoću ove kolonizacije otežava mestimična oskudica u vlazi, a posledica je toga teškoća obradivanja zemlje. U aridnim prilikama Palestine mora se zemlja stalno održavati u rastresitom stanju, da bi se očuvala zemljina vlaga. Inače u povoljnim položajima, gdje je moguće navodnjavanje, dobijaju se godišnje 3—4 žetve. Stoga se tamo veštačkom navodnjavanju poklanja velika pažnja, a sem toga jevrejski kolonisti rade modernim spravama uz pripomoć veštačkih djubreta.

Od poljoprivrednih kultura najviše se gaji kukuruz, pšenica i ječam, dalje krumpir, lan, konoplja, aniz i kumin, a u poslednje vreme vrše se i pokušaji sa duvanom. Gde je manje vode gaji se sezam, sočivo, proso i graorica, a na močvarnim terenima eukaliptus. Od plćnih biljaka gaji se lucerka, koja daje 9 otkosa godišnje. U blizini naselja uspevaju gradine, naročito kod Jafe, gdje se gaji limunovi, narandže, breskve, jabuke, pistacije i razno povrće, a u višim položajima maslina. Vinova se loza u glavnom gaji kod Siona i Jeruzalema.

Šuma Palestine u našem smislu pogotovo i nema. Za gorivo služi eukaliptovo drvo, a građevinski se materijal uvozi.

Stočarstvo palestinsko još je u povelju. Domaće goveče je vrlo skromno ali i beskorisno. Izuzetak čini damasko goveče, koje je nešto krupnije i neobično mlečno; krave daju i do 2000 litara mleka godišnje. Sem ovih gaji se mnogo mulara, ovaca, koza i živine — svinje gaje samo hrišćani.

Javnu bezbednost ugrožava surevnjivost domaćeg stanovništva prema doseljenicima. Palestina ima i poreske vlasti po starom turskom sistemu desetka.

Kao što se iz ovog vidi, Palestina još nije »Obećana Zemlja«, ali ko sme danas reći, da ona ne će njom nikada biti!

Traži se inženjer za kamenolom u Palestini. Palestinska Cijonistička Egzekutiva javlja, da se traži inženjer za upravu rada u kamenolomu resp. za industriju obradbe kamena. Dosada su ti radovi vodili unutar Solel-Bonea, a od sada će se vršiti samostalno uz ingerenciju Pal. Egzekutive.

Reflektant mora da ima dovoljnu praksu i mora biti čovjek mlađih godina. Ponude sa nužnim podacima treba priposlati na adresu Keren Hajesod, Zagreb, Ilica 31., odakle će se uputiti na nadležno mjesto.

Konferenca predsjednika bogoštovnih općina. U nedjelju, dne 12. o. mj. sastat će se na poziv predsjednika zagrebačke Izraelitske Bogoštovne Općine, dr. Huga Kona, svi predsjednici bogoštovnih općina iz Hrvatske i Slavonije, da vijećaju o projektu zakona o verskim zajednicama i njihovim međusobnim odnosima.

Bilten br. 10. Povereništva Jevrejskog Naroda u Beogradu. Ovih dana izašao je 10. bilten ovoga radnoga povjerenstva. Rad za Keren Ka-

jemet u Beogradu sve više nailazi na odlično shvatanje u krugovima beogradskih Jevreja tako te Beograd zauzima i po rezultatima sabirnoga rada prvo mjesto u državi. U biltenu br. 10 bio je govor o Herzl-akciji, tu je i kraći životopis Herzla pa omanji prikaz o narednom kongresu. Nadalje kraći opis Nahalala, dalje ima novijih vijesti iz Palestine, domaćih vijesti i iskaz doprinosa.

»Mevaser«, društvo za putovanje u Palestinu, u Beogradu. U Beogradu se je nedavno na inicijativu nekolicine vidjenije gospode konstituisalo društvo sa svrhom, da članovi uplaćuju mesečne doprinose u stalnoj svoti za putovanje u Palestinu. Svaki član uplaćuje jednu određenu svotu i nakon uštednje dovoljne sume može da putuje u Palestinu. Društvo je objavilo svoja pravila. Preporučamo svim našim sumišljenicima, a naročito pojedinim Mjesnim Organizacijama, da se ugledaju u taj primjer naših agilnih beogradskih sumišljenika i da u svojoj sredini pomognu razvitak turisticke u Palestini, koja je najjači poticaj za svaki cijonistički rad.

Predsjednikom beogradskog »Mevasera« je g. dr. David Aikalaj, predsjednik Saveza Cijonista, potpredsjednik g. Sima Leović, blagajnici su gg. Mišo Karić i Alfred Fraidenfeld, a sekretar je g. Leon B. Jozii.

Čakovac. Dne 28. juna posjetili su čakovačku židovsku omladinu, koja se je pred kraće vrijeme organizirala u posebno aktivno udruženje i pristupila omladinskom savezu, izaslanici Radnoga Odbora Saveza Žid. Oml. Udruženja, Jula Weiner, Joel Rosenberger i Otto Zentner. Čakovačka je omladina priredila izaslanicima omladinskoga saveza lijep i srdačan prijem. Poslije podne održao se odlično posjećen sastanak. Tu je predsjednik udruženja h. Otto Jungwirth pozdravio sve sakupljene, a naročito izaslanike Saveza i prisutne predstavnike čakovačkog židovskog djevojačkog udruženja. Čakovački rabin dr. Grünwald, koji živi i djeluje u svojoj općini u rijetko vidjenoj povezanosti i srdačnosti sa čitavom uspravnom židovskom omladinom, izrekao je govor o današnjem značaju cijonizma i pozdravio predstavnike saveza. Iza toga je h. Otto Zentner pozdravio čakovačku omladinu ispred Radnoga Odbora omladinskoga saveza i razložio svrhu posjeta saveznih delegata. Iza njega je Joel Rosenberger u opširnijem govoru razložio potrebu opredjeljivanja omladine u smjeru židovskog nacionalizma i pokreta, koji hoće da preporodi židovskj narod izgradnjom Palestine. Prikazao je zadatke, koje ima da vrši sva naša omladina obzirom na položaj u Palestini i cijonizma u Jugoslaviji.

Nakon govora Joela Rosenbergera, odsvirao je društveni orkestar jednu lijepu orkestralnu stvar.

Iza manje pauze razložila je h. Jula Weiner potrebu i način odgojnoga rada u omladinskim udruženjima i iznijela interesantne i praktične upute za taj rad. Na temelju njena referata povelili su se razgovori o uredjenju rada u udruženju, a nakon kraćih oproštajnih riječi Joela Rosenbergera i h. Otto Jungwirtha zaključen je sastanak.

Čakovačka židovska omladina, udružena ponajviše zaslugom h. Jungwirtha i rabina dr. Grünwalda polazi putem lijepoga aktiviteta. Udruženje im broji preko 80 članova. Zasada se društvo gdje gdje sukobljuje sa asimilantskim starijim članovima žid. općine. U Čakovcu postoji i jedno žid. djevojačko društvo starijega datuma, bez pozitivnoga židovskoga programa, koje se nekako nevoljko opire naviranju cijonizma u redove njegovoga članstva, koje sve više prelazi u jako i aktivno cijonističko udruženje.

Čakovačku omladinu čeka zadaća da prodrma redove ukočenih asimilantata u općini, koje je vodstvo unatoč slabim finacijalnim prilikama votalo neki iznos za neku evangeličku akciju, a nije našlo sredstava i dobre volje, kad se radilo o doprinosu za hebrejski univerzitet.

»Židovsko Omladinsko Udruženje« u Čakovcu, postalo je odličan član Saveza Žid. Oml. Udruženja i obećaje mnogo. Vrijedno je spomenuti, da će na pr. oko 50 članova toga udruženja prisustvovati 6. sletu naše omladine u Osijeku, da nakupi svježih poticaja za daljnji rad i da se približi ostaloj omladini organizovanoj u Savezu Žid. Oml. Udruženja.

Vukovar. U nedjelju, dne 29. lipnja o. g. (8. Tamuz 5685.) održala je Mjesna jevr. Organizacija — dosljedna svom programu rada — u zajednič

sa Žid. omladinskim društvom literarno-glazbeno posijelo u prostorijama jevrejske škole.

Program posijela bio je vrlo dobar, te je u moralnom pogledu uspio iznad očekivanja. Održana su dva predavanja, i to gosp. Aleksa Steiner referirao je o događajima u židovskom, napose cionističkom svijetu, a Vladimir Kraus upoznao nas je sa problemima XIV. cion. kongresa. Predsjednik organizacije, gosp. Karlo Bier čitao je veoma interesantan govor bečkog nadrabina dra. Chajesa o Palestini, te u više nego polsatnom čitanju zainteresovao slušaoce za rad u pradžini. Havera Felice Breesslauer deklamovala je Bialikovu pjesmu u njemačkom prijevodu: »Meeresstille«, a tamburaški zbor izveo dvije muzikalne tačke, koje su se dobro svidjele. Napose je »Židovski svadbeni ples« izveden precizno i sa mnogo razumijevanja.

Uspjeh posijela bio bi potpun, da je broj slušaoca bio veći. Ne znam iz koga razloga nije posijelo bilo dobro posjećeno, ali sigurno je, da bi posijelu mogao prisustvovati svaki bez razlike, jer su posijela posvema bez ulaznine, pa zbija za mnoge nije postojala bojazan, da će se »šnorovati«. — Na organizaciji je, da u tom pogledu razvije življu agitaciju.

Prema jednoglasnom sudu svih prisutnih sadržaj posijela zadovoljio je potpunoma, pa postoji nada, da će posijela za kratko vrijeme zainteresovati sve naše sumišljenike. Napose treba organizacija da polaže važnosti na činjenicu, da je važno upoznavanje članova organizacije sa idejom, pa valja u tom pogledu održati nekoliko predavanja.

V. K.

Žalobna služba božja prigodom obilježnice smrti dr. Theodora Herzla. U nedjelju dne 12. o. mj. (20. tamuz) na dan smrti dr. Theodora Herzla, održat će se u zagrebačkoj sinagogi u pol 10 sati prije podne žalobna služba božja. Propovijed govorit će g. dr. Mojsije Margel.

Iz Židovskog Omladinskog Kola. U nedjelju, dne 12. jula, (20 tamuz), održat će se u vijećn. bog. opć. tačno u pol 3 sata pos. p. sastanak posvećen uspomeni dr. Theodora Herzla.

Na programu sastanka je govor o dr. Herzlu i čitanje i recitovanje iz njegovih djela.

Pozivaju se svi članovi, da ovom sastanku beziznimno prisustvuju.

Književnost i umjetnost

Felix Salten:

NEUE MENSCHEN AUF ALTER ERDE.*

Polovicom maja izašla je u Beču u izdanju nakladnoga zavoda »Paul Zsolnay Verlag« knjiga poznatoga bečkoga literature Felixa Saltena o dojmovima i refleksijama s njegova puta po Palestini.

Feliks Salten boravio je u Palestini u vrijeme priprema za otvorenje i samoga otvorenja hebrejskoga universiteta. U naponu proljeća prošao je starom zemljom i našao nove ljude. Prolazeći Emeckom, on spoznaje valjani začetak novoga doba. Književnik i fejttonista dubljeg poetičnog nastrojenja skupio je trideset fejttonskih fragmenata i izdao ih Beču uz dovoljnu reklamu. Kad čitaš tu knjigu nezgodna je pomisao na književničku profesionalnost, koja je na kraju našla u Palestini lijepu temu, dovoljno visoku, da se njome izživi nutrašnja težnja za iskrenim i sadržajnim patosom — kod pisca i dovoljno interesantnu za velik krug svjetske čitalačke publike. Ova pomisao djeluje u predana čitaoca to nezgodnije, što se u prvi mah, kad se letimično prelete odlomci knjige, koja ti je eto dopala ru-

U nedjelju dne 12. jula (20. tamuz), na dan smrti

DR. THEODORA HERZLA

održat će se u 1/2 10 sati pr. podne.

Žalobna služba božja

Propovijed održat će g. Mojsije Margel.

Poziva se židovsko građanstvo, da u što većem broju prisustvuje toj službi božjoj, kako bi odalo doličnu poštu velikom pokojniku.

ku, osjeća neka zahvalnost. Jer knjiga je Saltenova došla u dobar čas. U vrijeme kad je sve više počela da se rasplamsuje bitka na području do zla boga stvarnih i praktičnih problema, kad se već dugo nije čitala i čula riječ puna srdačnosti, riječ bez suhoga kriticizma, koja prenosi svu ljepotu i sadržajnost dojmova sa tla na kojemu se — toliko je puta već to rečeno — »radja i stvara novi rod«. I u tome je možda najveća vrijednost Saltenove knjige: ne u propagandnoj sposobnosti (koju ta knjiga bezuvjetno ima), nego u srdačnom patosu, prostodušnoj neafektiranosti u svemu crtanju s puta po Palestini.

U trideset odlomaka, koji nijesu redomični nastavci nego su gdje gdje posve neovisni od ranijeg i narednoga odsječka nižu se slike zanimive i lijepe, misli izrečene lako i jasno, lijepe, čiste refleksije i uspomene. Nekoji odsječci i nijesu drugo no neprisiljena razmatranja žurnalističke lakoće o onome, na što potiče i podsjeća gledani predmet. I ako ova knjiga ne dostiže knjigu Artura Holitschera u cjelokupnom svom djelovanju, a ono ne zaostaje mnogo za njom. Ina odsječaka, koji su puni tolike iskrene ljepote u crtanju, gledanju i refleksiji, te su tako reći nezaboravljivi, a nijesu to odlomci, koji neposredno rišu koji kraj, nego oni, u kojima ima mnogo ličnog, subjektivnog predmeta samoga Saltena. (Na pr. odlomak 10. o uspomenama iz djetinjstva.) Obzirom na predjele Palestine najviše je prostora posvećeno Jerusolimu. Ta su mjesta u knjizi uspjelija nego na pr. opisi Emecka, a vanredno se doimlju odlomci o Mikve Jisraelu, pa o Tel-Avivu i Rišon le Cijonu. Uvod u knjigu čini odlomak pun rekleksija sa puta željeznicom preko pustinje iz Egipta u Palestinu.

Salten umije da u nekoliko riječi i po teza dočara sliku u najkarakterističnijim osobinama njenim, pa ti je predmet zoran i jasan. To je talenat fejttoniste, a Salten jest književnik te vrste. Umovanje je ležerno, neužurbano, podnošljivo i srdačno. Takova je i sva knjiga. Ona ne obiluje ničim naročito novim, ali je ipak zanimiva u cijelosti i detaljima.

Jedan je oveći odsječak posvećen Theodoru Herzlu, prijatelju i suvremeniku Saltenu. On ga spominje s hvalom i priznanjem, riječima lijepim i dostojnim uspomene i vizija što ih rodiše.

»Vjerujem u Palestinu i vjerujem u budućnost!« Dolje u Hajfi — kaže Salten u završnom dijelu knjige — rekao mi je to stari posjednik hotela. Sjedio je uza me kod stola, sasuo preda me sve oduševljenje za Theodora Herzla, kojega je tek jedamput vidio u Jerusolimu, kojega smrt on još i danas gorko oplakuje i u koga on shvaća budnu, stvaralačku snagu njegove

pjesničke duše. Rekao je to on, stari muž, koji je mnogo doživio i mnogo iskusio, rekao je to iz punoće životnoga iskustva i iz puna srca: »Vjerujem u Palestinu, vjerujem u njenu budućnost«. To bijaše posljednje, što sam ovdje čuo, a to je i prvo, što sam ovdje čuo...

Salten je Židov, cionista, čovjek u koga ima subjektivne sklonosti kad promatra djelo židovskoga truda i on s predanjem promatra sve, kupi sve dojmove, pa ih nagomilava, svrstava u djelo, koje je eto izašlo kao knjiga pod naslovom »Neue Menschen auf alter Erde«. U knjigu, koja je vrijedna pune pažnje svakoga koji ima malo interesa za sve što biva u Palestini i židovstvu, stavio je Salten mnogo iskrene usrdnosti. Ta je knjiga i lijepa i informativna. Mi je zbog toga toplo preporučamo.

»Israel«. Pod ovim naslovom izdaje naš sumišljenik g. dr. Pinkas Keller, tjednik na njemačkom jeziku. U uvodniku razlaže uredništvo program lista koji je sebi stavio zadaćom, da bude braniteljem židovske vjere i tradicije, da podupire svako nastojanje za izgradnju Erec Jisraela i da poradi na intenziviranju cionističkoga života. Prvi broj čini se, da je na brzu ruku izrađen, pa se nadamo, da će naredni brojevi biti bolji, naročito, da će list donijeti više informativnoga materijala.

SAVEZ JEVREJSKIH VISOKOŠKOLACA KRALJEVINE SHS

raspisuje ovim putem

NATJEČAJ

za slijedeće tri teme:

1. Problemi jevrejskih studenata s osobitim obzirom na prilike studenata iz Jugoslavije.
2. Ekonomske prilike jevrejskih studenata iz Jugoslavije.
3. Historija Jevreja u jugoslavenskim krajevima.

Pravo natjecanja ima svako jevrejsko lice, koje je navršilo 18. godinu života.

Radnje će pregledati i ocijeniti posebni jury od 5 lica, kojih će imena biti naknadno objavljena.

Za svaku temu određene su po dvije nagrade:

1. nagrada: dvije hiljade dinara;
2. nagrada: pohvalno priznanje sa diplomom.

Radnje se imaju poslati najkasnije do 15. maja 1926. Egzekutivi Saveza Jevrejskih Visokoškola (Zagreb, Palmotičeva ulica 16) u posebnoj kuverti bez potpisa, sa šifrom, dok se u drugoj kuverti, na kojoj će biti napisana ista šifra, ima priložiti ime, prezime, zanimanje i tačna adresa autora.

Jury dovršuje svoj posao do 15. jula 1926., a nakon toga bit će objavljena imena autora nagrađenih radnja.

Nagrađene radnje prelaze u vlasništvo Saveza, koji sebi pridržava pravo objelodanjenja. Ostale radnje vraćaju se autorima.

U Zagrebu, 1. jula 1925.

Egzekutiva Saveza Jev. Vis. Kraljevine SHS.

IZ RADNOGA ODBORA SAVEZA ŽIDOVSKIH OMLADINSKIH UDRUŽENJA

(Zagreb, Ilica 31, III. kat.)

I. VI. SLET S. Ž. O. U. a) Prijave za dolazak na slet. Najkasnije do 25. jula 1925. treba svako sav. udruženje na adresu: Biro VI, Sleta S. Ž. O. U. Osijek I, Židovska škola, javiti za svakog učesnika na Sletu slijedeće podatke: 1. Tekući broj. 2. Ime i mjesto udruženja. 3. Ime i prezime. 4. Broj sav. iskaznice. 5. Zanimanje. 6. Spol. 7. Dob. 8. Je li delegat? 9. Želi li stan dođijeljen od sletskog biroa? 10. Želi li, da mu se rezerviše soba u hotelu? 11. Želi li zajedničku hranu? 12. Sudjeluje li kod športskih, gimnastičkih ili pjevačkih natjecanja, te kod kojih? 13. Opaške. — Prepis prijave treba u gore naznačenom roku poslati osim sletskom birou i R. O. Sav. Žid. Oml. Udruženja, Zagreb, Ilica 31, II. kat. — **b) Sletska iskaznica,** kojom sletaši imaju badava stan i ulaz u sve priredbe sleta, stoji i ove godine 40 Dinara, a plaća se kod dolaska na Slet.

*) Felix Salten: »Neue Menschen auf alter Erde.« Eine Palästinafahrt, Paul Zsolnay Verlag, Berlin—Wien—Leipzig 1925. — Dobiva se u »Novoj knjižari« Srećko Hoffmann, Zagreb, Ilica 92.

c) **Pjevačka natjecanja.** Ovih dana otposlani su opsežan cirkular muzičkog referenta zajedno sa propozicijama za pjevačko natjecanje. S obzirom na to, da je ovo natjecanje prvo ove vrste kod nas, odlučio je Radni Odbor na prijedlog referenta, da jury ne će biti kod ocjenjivanja strog, a i zahtjevi u propozicijama su maleni, pa se je opravdano nadati, da će se odazvati veliki broj natjecatelja. Budući da se natjecati mogu 3 i 4-glasni zborovi, solisti i jednoglasni (unisono) zborovi, to je time dana prilika svakome mjestu i pojedincu, da se za to natjecanje lakoćom spremi. Naročito skrećemo pozornost na upute, koje su priklopljene propozicijama, kojima se olakšava pripremanje. Nagrade spremaju se za prvu trojicu natjecatelja u svakoj kategoriji, a udruženje, čiji članovi postignu najveći broj bodova, biti će naročito odlikovano. S obzirom na sastav jurya (prema cirkularu) umoljavamo sve muzičke referente sav. udruženja ili zborovodje, koji će doći na slet, da se dopisnicom jave referentu: E. Goldner, Ogulin. Isti referent voljan je svakom natjecatelju ići na ruku, te dati i sve informacije. — d) **Izložba dječjih i vještarskih radnja** zamišljena je da se priredi na ovome sletu, kako je to već prije javljeno, pa treba sve radnje za tu izložbu poslati najkasnije do 28. jula na adresu odgojnog referenta: Jula Weiner, Vukovar, koja isključivo daje sve upute za tu izložbu. Na svaki izložbeni predmet treba napisati ime udruženja i ime onoga, koji ga je izradio. — e) **Šport i gimnastika.** Vježbajte marljivo sve discipline i javite odmah R. O-u, u čemu kanite istupiti.

II. **SAVEZNO VIJEĆE.** Za Sav. Vijeće, sazvano u prošlom broju »Židova«, treba što prije provesti izbore (prema uputi u cirkularu): izabrati delegate i za svakoga delegata zamjenike, te delegatima ispostaviti vjerodajnicu sa pečatom društva i potpisom dvaju funkcionara društva. R. O-u treba poslati rezultat izbora i zapisnik. — Treba svakako održati sastanak sveukupnog članstva i na njemu govoriti o pitanjima Saveznog Vijeća. Zato će Sav. udruženjima dobro doći pismo h. Cvi Rothmüllera o Saveznoj ideologiji, koje će društva u najskorije vrijeme primiti. — R. O-u treba odmah javiti, u kojim komisijama žele pojedini delegati i članovi Sav. udruženja prisustvovati.

III. **POSJETI ČLANOVA R. O-a.** U posljednje su vrijeme članovi i delegati R. O-a posjetili slijedeća mjesta: Virovitica, Slatina, Našice, Donji Miholjac (Jula Weiner), Čakovec (Oto Zentner), Subotica, Stari Bečej (Meir Weltman), Sisak (Zv. Rosenberger).

IV. **RAZASLANO JE SAV. UDRUŽENJIMA** u prošlom tjednu: a) Pjesmarica (za nju treba svako

udruženje odmah poslati 18 Din.; daljnji exemplari naručuju se kod Hana Rothmüller Zagreb, Palmotićeva ulica 17a; cijena 20 Din., članovi Saveza 10% popusta); predavanje za Herzl-proslavu; c) cirkular glede ulaznica za XIV. kongres u Wienu; d) pismo h. Cvi Rothmüllera novoosnovanim sav. udruženjima i novim sav. članovima (treba da ga pročita svaki sav. član); e) cirkular muzičkog referata; f) prijavni arak za slet; g) tekst pjesama za Pjesmaricu; h) tekst, opis i note za havu-ples (stoji 1 Din.; treba da se taj ples nauči, osobito za slet). Ako koje udruženje slučajno nije primilo nešto od gore navedenog, treba da odmah javi R. O-u.

V. **FINANSIJE.** Dne 15. jula 1925. zaključuju se blagajničke knjige Saveza, pa do tog roka treba da sva sav. udruženja podmire svoja dugovanja prema Savezu, jer će inače imati neprikladnu povlasticu na sletu i verifikacije mandata na Sav. Vijeću.

VI. **XIV. CIJONIST. KONGRES U WIENU.** Oni koji su se prijavili za nabavu ulaznica za zasjedanje kongresa (za stajanje), treba da odmah brzojavno pošalju za kartu novac (126 Din.), jer inače karta propada. — Sav. će udruženja slijedećeg tjedna biti obavještena koliko će dnevno stajati zajednička hrana i konačište na kongresu.

„MACHER“

Agentura za prodaju kuća i zemljišta.
Berislavićeva 4. - ZAGREB - Telefon 16-67.

Industrijalci, Banke-Bankari, Dioničarska društva, Amerikanci, advokati, lekari, senzali, trgovci, veliki i mali posjednici najprije, najlakše, najbrže, najjeftinije, najuspješnije možete kupiti-prodati kuće, vile, vinograde, gradilišta zemljišta, veleposjede, ako se obratite na opšte sa svog dobrog glasa poznatu koncesioniranu i sudbeno protokoliranu tvrtku „MACHER“

כשר

Restauracija „KARMEL“

u prostorijama prijašnje restauracije 'Anđžela, Petrinjska ulica 26.

Solidna i dobra podvorba, vazda svježa i dobra kuhinja.

Abonenti dobivaju popust.

Za obilnu posjetu moli

Restauracija „KARMEL“

jer od kongresnog biroa, unatoč naših urgencija, još nismo primili konačne podatke.

VII. **KONFERENCIJA SAV. UDRUŽENJA U NOVOM SADU** održana je u nedjelju 5. o. mj., a prisustvovali su istoj slijedeća Sav. udruženja: »Hakoah«, »Ivrija« (Subotica), »Ivrija«, »Juda Makabi« (Novisad), »Ivrija« (Stari Bečej), »Ivrija« (Novi Bečej), »Ivrija« (St. Kanjiža), »Hagibor« (Senta), »Ezra« (Bačka Topola), Žid. Oml. Udr. (Vršac) i Žid. Oml. Udr. (Sombor). R. O. S. Ž. O. U. zastupao je h. Meir Weltmann. Na konferenciji je bilo ponovno govora o osnutku posebnog saveznog okruga (odbijeno), o intenziviranju rada, napose rada za K. K. L., o Herzl-proslavama i o radu za slet.

Haverim(ot) pratite pozornost naše vijesti u »Židovu« i spremajte se svom energijom za slet!

STAKLANA

BRAČA GROSS

ILICA 84. ZAGREB Telefon 12-27.

Veletrgovina stakla porculana i kuhinjskog pribora.

Najjeftinije vrelo za nabavu:

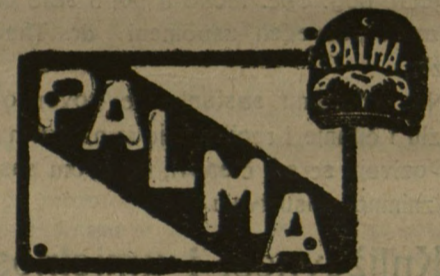
Svih vrsti stakla
Porculana
Svjetiljaka
Ogledala
Okvira
Staklenih ploča
Raznog kuhinjskog pribora

NA MALO I VELIKO

Najveći izbor letvica za okvire.

Vlastita radiona okvira za slike i ogledala.

Nosite radi njihovih mnogih prednosti

Kaučuk pete i potplate.

PAMUK

sve vrsti i

u svim brojevima

Žuti — bijeli — farbani

A. ROMANO

ZAGREB,

Boškovićeva ulica broj 15

Brzojavi: DIANA Telefon broj 23-66

MOLINO

žutica platno

šifoni

vata (za poplune)

Tvornica umjetničkog pokućstva

BOTHE i EHRMAN D. D. ZAGREB

Tvornica:

Zagreb, Savska cesta broj 25.

Telefon broj 14 i 19-99.

Prodavaonica:

Zagreb, Ilica 38. ulaz Mesnička ul.

Telefon broj 17-76.

Podružnica:

Beograd, Kralja Petra ulica 20.

Komisijona skladišta:

Braća Stožir k. d., Bjelovar,
Ivanoslav Đukelić, Gospić,

Depolo i Stipčić, Sušak,
Janković i Grujić, Niš,

Izazar Stanasijević i Kompanija Skoplje,
Josip Pijavić, Split.

— Proizvadžja: pokućstvo svih vrsti i slogova, kompletni uređaj za stanove, banke, hotele, kavane i restauracije. —

SKLADIŠTE TAPETA I KOŽNIH GARNITURA.